

К.-F. ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ (K.-F. v. GERMANY)

У справі «К.-F. проти Німеччини»¹

Європейський суд з прав людини, засідаючи палатою, — згідно зі статтею 43 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Конвенція) та відповідними положеннями Регламенту Суду «В»² — до складу якої увійшли такі судді:

- п. Р. Рюссдаль (R. Ryssdal), Голова Суду
 - п. Р. Бернхардт (R. Bernhardt)
 - п. К. Руссо (C. Russo)
 - п. Н. Валтікос (N. Valticos)
 - пані Е. Палм (E. Palm)
 - п. Дж. Міфсуд Боннічі (G. Mifsud Bonnici)
 - п. Б. Репік (B. Repik)
 - п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert)
 - п. У. Лохмус (U. Lohmus)
 - а також Г. Петцольд (H. Petzold), Секретар Суду та П. Дж. Махоуні (P. J. Mahoney), заступник Секретаря Суду,
- після наради за зачиненими дверима 29 серпня і 24 жовтня 1997 року постановляє таке рішення, ухвалене в останній із зазначених вище днів:

Примітки Секретаря Суду:

¹Справі привласнено номер 144/1996/765/962. Перше число — порядковий номер справи у списку справ, поданих до Суду у відповідному році (друге число). Останні два числа — це, відповідно, порядковий номер справи у списку справ, переданих до Суду від часу його створення, та порядковий номер заяви, з якої бере початок ця справа, у списку відповідних заяв до Комісії.

²Правила Регламенту Суду «В», які набрали чинності 2 жовтня 1994 року, поширюються на всі справи стосовно держав, які взяли на себе зобов'язання за Протоколом № 9.

ПРОЦЕДУРА

1. Справа була передана до Суду Європейською комісією з прав людини (Комісія) 28 жовтня 1996 року — у межах тримісячного строку, встановленого пунктом 1 статті 32 і статтею 47 Конвенції. Справу розпочато за заявою (№ 25629/94) проти Федеративної Республіки Німеччини, поданою до Комісії, згідно зі статтею 25, громадянином Німеччини п. К.-Ф. 14 грудня 1993 року. Заявник прохав Суд не розголошувати його особу.

У своєму запиті Комісія посилалася на статті 44 і 48 та на заяву, якою Німеччина визнала обов'язковість юрисдикції Суду (стаття 46). Мета запити полягала в отриманні рішення стосовно того, чи свідчать факти справи про порушення державою-відповідачем своїх зобов'язань за пунктом 1 статті 5 Конвенції.

2. Заявник заявив про свій намір взяти участь у провадженні (пункт 3 (d) правила 35 Регламенту Суду «В»). 27 листопада 1996 року і 5 серпня 1997 року Голова Суду дозволив йому самому представляти свою справу (правило 31) та використовувати німецьку мову як у письмовому, так і в усному провадженні (пункт 3 правила 28).

3. До складу палати, що мала бути створена, увійшов як *ex officio* член п. Р. Бернхардт, суддя, обраний від Німеччини (стаття 43 Конвенції), та п. Р. Рюссдаль, Голова Суду (пункт 4 (b) правила 21). 29 жовтня 1996 року у присутності Секретаря Голова Суду шляхом жеребкування визначив прізвища семи інших членів, а саме: п. К. Руссо, п. Валтікосу, пані Е. Палм, п. Дж. Міфсуд Боннічі, п. Б. Репіка, п. К. Юнгвірта та п. У. Лохмуса (кінцеве положення статті 43 Конвенції та пункт 5 правила 21).

4. Як голова палати (пункт 6 правила 21), п. Рюссдаль через Секретаря Суду проконсультувався з уповноваженою особою Уряду Німеччини (Уряд), заявником та представником Комісії стосовно організації провадження (пункт 1 правила 39 і правило 40). Відповідно до розпоряджень, виданих у зв'язку з цим, Секретар Суду 20 червня 1997 року отримав меморандум від заявника і 27 червня 1997 року — від Уряду.

5. 17 січня 1997 року, на запит Секретаря Суду, зроблений за вказівкою Голови Суду, Комісія надала матеріали проведеного нею провадження.

6. Відповідно до рішення Голови Суду, відкрите слухання у справі відбулося 28 серпня 1997 року в Палаці прав людини у Страсбурзі. Перед його відкриттям Суд провів підготовче засідання.

На судовому розгляді були присутні:

а) від Уряду

п. М. Векерлінг (M. Weckerling),
Regierungsdirektor,
Федеральне міністерство юстиції,

уповноважена особа;

пані Медріх (Mädriх),
Regierungsdirektorin,
Федеральне міністерство юстиції,

п. Л. Маур (L. Maur),
суддя регіонального суду,

радники;

b) від Комісії

п. К. Герндль (K. Herndl),

представник;

c) заявник

Суд заслухав звернення п. Герндля, п. К.-Ф. та п. Векерлінга.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

7. Пан К.-Ф. — громадянин Німеччини 1946 року народження. У минулому він працював адвокатом, проживає зі своєю дружиною в м. Карлсруе (*Karlsruhe*).

A. Контекст подій у справі

8. У травні 1991 року заявник зі своєю дружиною взяли в оренду квартиру з метою відпочити в Ульмені (*Ulmen*) за 40–50 німецьких марок за день. У цій квартирі вони проживали з 24 травня 1991 року і сплатили 350 марок за травень.

9. 3 липня 1991 року пані S., власниця квартири, зажадала від К.-Ф. сплатити заборговану суму квартплати, включаючи квитанції за телефонні розмови, а саме — приблизно 4 000 марок.

10. 4 липня 1991 року, приблизно о 7:50 вечора, пані S. зателефонувала до поліційного відділення округу Кохем-Целль (*Cochem-Zell*) і повідомила, що п. і пані К.-Ф. спричинили автодорожню пригоду. Вона додала, що вони орендують її квартиру, але не мають наміру виконувати свої зобов'язання як її наймачі і збираються втекти, не сплативши того, що заборгували.

11. Одразу після цього двоє працівників поліції прибули до квартири і взяли показання у її власників (пана і пані S.) та наймачів. Власники квартири зізналися, що, побоюючись втечі п. і пані К.-Ф. без сплати заборгованості за квартиру, вони намагалися зупинити машину, на якій виїжджав їхній син; разом з тим вони наголошували, що він наполегливо намагався від'їхати будь-якою ціною. Зі свого боку, пан і пані К.-Ф. стверджували, що пригоду спричинила агресивна й незрозуміла поведінка пані S. стосовно їхнього сина.

12. Звернувшись до відповідного прокурора (*Staatsanwalt*), працівники поліції дізналися про адресу заявника та його дружини в м. Бад Зодені (*Bad Soden*), але виявилось, що це лише номер їхньої поштової скриньки. Поліція Бад Зодену також поінформувала їх про те, що в минулому заявник перебував під слідством у зв'язку з шахрайством.

В. Затримання заявника

13. О 9:45 вечора того ж дня сержант кримінальної поліції Лаукс (*Laux*) у супроводі констеблів Вальтера (*Walther*), Кугеля (*Kugel*) та Ройтера (*Reuter*) заарештував пана і пані К.-Ф. разом з їхнім сином. Заарештованих доставили до поліційного відділення округу Кохем-Целль для встановлення їхніх осіб. Невдовзі після цього сина звільнили, але тимчасове затримання пана і пані К.-Ф. поліція подовжила. У доповіді, підготовленій поліцією об 11:30 вечора, зазначалося, що існують вагомі підстави підозрювати пана і пані К.-Ф. у шахрайстві з орендою (*Einmietbetrug*) і що існує ризик їхнього переховування від правосуддя. Допити завершилися о 12:45 ранку.

14. Протягом тієї ночі були зроблені запити за різними адресами заявника і виявлено, що він фігурує в інших кримінальних провадженнях у зв'язку з підозрою у вчиненні шахрайства і що прокуратура м. Ганау (*Hanau*) вже розпочала стосовно нього попереднє розслідування у зв'язку з такою самою підозрою.

15. Уранці 5 липня 1991 року (у проміжку з 8:30 до 9:40 ранку) суперінтендант [-старший офіцер поліції] Бланг (*Blang*) Кохем-Целльського поліційного відділення допитав заявника знову. О 9:05 ранку було проведено бесіду з його дружиною.

16. Приблизно о 9:25 ранку прокурор м. Ганау поінформував суперінтенданта Берга (*Berg*) Кохем-Целльського поліційного відділення про те, що він не має наміру видавати ордер на арешт заявника.

17. О 10:30 ранку п. і пані К.-Ф. звільнили і повернули до Ульмену.

С. Рішення про непритягнення заявника до судової відповідальності

18. 5 липня 1991 року пані S. подала скаргу проти пана і пані К.-Ф., стверджуючи про спробу вчинення ними шахрайства з орендою.

19. 13 вересня 1991 року прокуратура м. Кобленца (*Koblenz*) припинила кримінальне провадження стосовно заявника та його дружини з огляду на недоведеність того факту, що пан і пані К.-Ф. не мали наміру — або не мали змоги — сплатити заборгованість з квартплати, оскільки в середині липня 1991 року вони сплатили більшу частину заборгованості, а стосовно решти її частини існував цивільно-правовий спір. До того ж, інцидент, який мав місце в Ульмені 4 липня 1991 року не служив підставою для висновку про те, що пан і пані К.-Ф. не мали наміру сплатити свої борги, оскільки йшлося лише про від'їзд їхнього сина і не було конкретних доказів того, що всі вони намагалися таємно виїхати.

D. Кримінальне провадження, ініційоване у цій справі заявником стосовно працівників поліції і прокурорів

1. Провадження в Кобленцькій прокуратурі та в Кобленцькій головній прокуратурі

20. 7 жовтня 1991 року п. К.-Ф. звернувся зі скаргою до Кобленцької прокуратури на працівників поліції та прокурорів, причетних до подій 4 і 5 липня 1991 року. Заявник стверджував, що мало місце неправомірне позбавлення свободи (*Freiheitsberaubung*), спроба справити тиск (*versuchter Nötigung*) і що йому завдали образи (*Beleidigung*). За його твердженням, його арешт і затримання в Кохем-Целльському поліцейському відділенні були незаконними, оскільки він не вчинював кримінального правопорушення, і що лише суд з вирішення орендних спорів (*rent tribunal*) був правоможний розглядати спори щодо розміру орендної плати. Працівники поліції так само незаконно діяли при протолюванні його особистих даних.

21. 2 січня 1992 року Кобленцька прокуратура припинила провадження стосовно сержанта кримінальної поліції Лаукса та трьох інших працівників поліції, які брали участь в арешті заявника, а також стосовно двох прокурорів. Прокуратура визнала, що всі обставини свідчать про відсутність ознак незаконних дій з їхнього боку. Зокрема, працівники поліції, які прибули до Ульмену увечері 4 липня 1991 року, мали достатні підстави підозрювати пана і пані К.-Ф. у вчиненні шахрайства стосовно п. і пані S. та в намірі виїхати з їхньої квартири, не погасивши своєї заборгованості.

22. Заявник оскаржив це рішення до Кобленцької головної прокуратури (*Generalstaatsanwaltschaft*), але вона 28 лютого 1992 року підтвердила правомірність оскаржуваного рішення.

2. Провадження в Кобленцькому апеляційному суді

23. 6 квітня 1992 року заявник звернувся до Кобленцького апеляційного суду (*Oberlandesgericht*) із заявою, в якій вимагав притягнути сержанта кримінальної поліції Лаукса, а також констеблів Вальтера, Кугеля та Ройтера до судової відповідальності за спробу чинити тиск і за неправомірне позбавлення свободи.

Він розповів про те, що сталося, і повідомив, що існувала домовленість між його дружиною і пані S. про те, що за квартиру буде сплачено 8 липня 1991 року. Така домовленість виявилася не до вподоби пану S., який напав на сина заявника, намагаючись завадити виїзду його машини. Його дружина навіть викликала на допомогу поліцію. Крім того, ані він, ані його дружина не мали наміру виїжджати з орендованої квартири; вони не починали пакувати свої валізи і їхні особисті речі залишалися у шафах і комодах. Отже, груба поведінка працівників поліції під час здійснення обшуку, об'єктами якого були він, його дру-

жина і син, а також обшук їхнього дому, їхній арешт і подальше затримання були абсолютно незаконними з огляду на відсутність будь-якої передбаченої законом підстави, оскільки при цьому не були дотримані вимоги статті 163 b і статті 127, § 2, взятих у поєднанні зі статтею 112 Кримінально-процесуального кодексу. (*Strafprozeßordnung* — див. пункт 35 нижче).

24. 21 травня 1992 року апеляційний суд відхилив заяву пана і пані К.-Ф., посилаючись на відсутність достатніх підстав для притягнення згаданих працівників до судової відповідальності (*kein hinreichender Tatverdacht*).

Суд, зокрема, зазначив:

«Достатні підстави для притягнення особи до судової відповідальності існують у разі, якщо всі наявні докази і оцінка прокуратурою фактів дають змогу прогнозувати визнання потенційних підсудних винними (див. для порівняння "Клайнкнехт/Майер" (*Kleinknecht/Meyer*) [Кримінально-процесуальний кодекс], 40th ed., п. 170 по. 1). Встановлені розслідуванням факти не дають змоги зробити такий прогноз. Достатня підстава для притягнення до судової відповідальності за неправомірне позбавлення свободи (стаття 239 Кримінального кодексу) існувала би в разі, якщо б зазначені працівники поліції незаконно доставили заявників [пана і пані К.-Ф.] до поліційного відділення і утримували б їх там. Але при розслідуванні таких незаконних дій не виявлено. Результати зроблених в Ульмені запитів дали працівникам поліції, які несли тоді чергування, підстави підозрювати, що стосовно пана і пані [S.] вчинено шахрайство (заборгована сума оплати за квартиру і телефонні розмови становила приблизно 4 000 марок) — особливо, з огляду на те, що заявники зізналися, що були неспроможні на той час сплатити таку суму. Крім того, як свідчили показання свідків [J.] і [S.] (с. 4 справи Js 25638/91) та встановлені згаданими працівниками поліції факти (позиція коліс автомобіля ... — с. 4 згаданої вище справи), обвинувачені працівники поліції схилилися до думки, що "К.-Ф. мав намір виїхати у будь-який спосіб". Отже, той факт, що обвинувачені працівники поліції, ураховуючи всі ці обставини, підозрювали заявника у "спробі вчинити шахрайство з орендою", не можна піддавати критиці. І тому, з огляду на ці факти, так само виправданим видається й арешт. У поліційному відділенні стверджували порушники, які зробили контрольний запит за адресою заявників, дізналися, що — згідно з результатами запитів, зроблених у Бад Орбі (*Bad Orb*) — ця адреса була "фіктивною" і що — за результатами запитів до прокуратури Ганау — стосовно заявників здійснювалися кілька проваджень у справах про шахрайство. Таким чином, затримання заявників, здійснюване у поліційному відділенні, було виправданим. Питання щодо того, чи існувала необхідність тримати їх там до наступного ранку, може залишатися в цій справі відкритим, оскільки малоімовірним є те, що потенційних підсудних буде — принаймні, на підставах наміру — визнано винними за обвинуваченням у неправомірному позбавленні свободи.

Розслідуванням також не виявлено достатніх доказів щодо наявності ознак взаємного тиску (стаття 240 і стаття 25, § 2, Кримінального кодексу). На підставі згаданої вище інформації (яку було отримано в Ульмені), обвинувачені працівники поліції мали достатні підстави припускати, що було вчинено правопорушення. Тому за тих обставин проведення обшуку було законним (третє речення статті 163 b, § 1, Кримінально-процесуального кодексу). Крім того, навіть якщо й можна було погодитися, що мав місце "тиск" (*coercion*), все одно поведінку обвинувачених працівників поліції не можна було вважати такою, що могла бути засуджена з огляду на § 2 статті 240 Кримінального кодексу. Для цілей цього положення, карною поведінкою вважається поведінка, яка за всіх існуючих обставин є до такої міри безсумнівно неприйнятною, що потребує покарання за кримінальним законом як грубе втручання в право інших людей на вільний вибір (див. "Рішення Федерального суду, винесені у кримінальних справах" (*Criminal Decisions of the Federal Court of Justice* 17, 328, 332)).

Якщо поведінку обвинувачених працівників поліції оцінювати у світлі цих принципів, не можна стверджувати, що вона заслуговує на покарання. Результати розслідування в Ульмені — до того моменту, коли працівники поліції увійшли в приміщення — та, зокрема, поведінка сина заявників, який, за словами членів сім'ї [S.], в агресивній манері намагався виїхати на своїй машині — без сумніву, спонукали працівників поліції до думки, що заявники могли так само втекти, не сплативши відносно значну суму заборгованості за оренду квартири.

Отже, оскільки не було достатніх підстав порушувати судове переслідування за неправомірне позбавлення свободи і чинення тиску, дії прокурора м. Кобленц з припинення провадження у справі були правильними».

3. Відновлення провадження стосовно суперінтенданта Бланга в Кобленцькій прокуратурі та в Кобленцькій головній прокуратурі

25. 21 вересня 1992 року заявник звернувся зі скаргою до Кобленцької головної прокуратури, вказуючи на те, що офіційного рішення стосовно скарг, заявлених проти суперінтенданта Бланга Кохем-Цельського поліцейного відділення, так і не було прийнято.

26. 28 грудня 1992 року Кобленцька прокуратура припинила провадження і в цій справі. В її рішенні було зазначено, що скаргу на образливу поведінку відхилено з огляду на сплив строку давності. Щодо скарг на спробу чинити тиск та на неправомірне позбавлення свободи, прокуратура послалася на рішення апеляційного суду м. Кобленца від 21 травня 1992 року як на підставу для припинення провадження.

27. Заявник оскаржив це рішення до Кобленцької головної прокуратури.

28. 15 лютого 1993 року прокуратура відновила розслідування стосовно суперінтенданта Бланга і збрала кілька письмових показань, включаючи показання від п. К.-Ф. та від суперінтенданта Бланга.

29. 18 червня 1993 року Кобленцька прокуратура постановила про незворотне припинення цього провадження.

30. Заявник оскаржив це рішення до Кобленцької головної прокуратури, але 3 вересня 1993 року вона підтвердила його правомірність.

4. Відновлення провадження стосовно суперінтенданта Бланга в Кобленцькому апеляційному суді

31. 7 жовтня 1993 року п. К.-Ф., спираючись на ті ж самі аргументи (див. пункт 23 вище), знову звернувся до Кобленцького апеляційного суду з клопотанням про притягнення суперінтенданта Бланга до судової відповідальності за спробу чинити тиск, неправомірне позбавлення свободи та образливу поведінку.

32. 30 листопада 1993 року апеляційний суд відхилив це клопотання, пославшись на відсутність достатніх підстав для притягнення суперінтенданта Бланга до судової відповідальності.

Суд, зокрема, зазначив:

«Достатня підстава для притягнення цього працівника поліції до судової відповідальності за неправомірне позбавлення свободи (стаття 239 Кримінального кодексу) існувала б у разі, якщо б він незаконним чином перешкодив заявникові покинути поліційне відділення. Як свідчать мотиви, викладені на сторінці 3 рішення палати суду від 21 травня 1992 року (1 Ws 164/92), заявника тримали в поліційному відділенні на законних підставах. У згаданому вище рішенні палата вже пояснила, що питання щодо того, чи існувала необхідність у затриманні заявника до наступного ранку, могло залишатися відкритим, оскільки те, що потенційних підсудних (Лаукса, Вальтера, Кугеля і Ройтера) буде — принаймні, на підставах наміру — визнано винними у неправомірному позбавленні свободи, було малоімовірним. У своїй доповіді від 4 липня 1991 року (с. 23 і наступні матеріалів справи) сержант кримінальної поліції Лаукс зазначив (с. 24), що "пана і пані [К.-Ф.] та їхнього сина спочатку доставили до поліційного відділення для встановлення їхніх осіб" і що "пана і пані [К.-Ф.] залишили під поліційною вартою після наради у суперінтенданта Бланга. Згідно з другим реченням § 1 статті 127 Кримінально-процесуального кодексу, процедура встановлення особи затриманого повинна здійснюватися працівниками поліції відповідно до § 1 статті 163 b цього Кодексу. Захід з позбавлення свободи, вжитий стосовно затриманого на підставі статті 163 b з метою встановлення його особи, не може тривати у загальному підсумку більше, ніж дванадцять годин. Заявника затримали о 9:45 вечора 4 липня 1995 року (с. 19) і звільнили о 10:30 ран-

ку 5 липня 1991 року (с. 20). Відповідальність за це затримання, тривалість якого перевищила дванадцять годин, ніс суперінтендант Бланг". Однак, з огляду на встановлені на цей момент факти, видається малоімовірним те, що його може бути визнано винним у неправомірному позбавленні свободи, адже в кінцевому підсумку неможливо довести, що він знав про перевищення цієї максимально дозволеної тривалості затримання.

Так само малоімовірним видається те, що його можуть визнати винним у чиненні тиску (стаття 240 Кримінального кодексу).

Що стосується твердження заявника про те, що йому наказали покинути район (*Verweisung*), рішення про припинення провадження влучно вказує на те, що це цілком не відповідає дійсності. Посилання на "піднятий кулак" та на погрози, що "іскри посипляться", обвинувачений працівник поліції у своїх показаннях заперечує. Будь-яких інших доказів, окрім показань самого заявника, не виявлено. З огляду на встановлені на цей момент факти, рішення про припинення провадження не можна піддавати критиці. Так само за цих причин не виявлено й ознак порушення закону у вигляді чинення тиску з метою вирвати зізнання (стаття 343 Кримінального кодексу). Ураховуючи інформацію, на яку палата вже посилалася у своєму рішенні від 21 травня 1992 року, встановлення особи заявника було виправданим заходом. Так само, нарешті, не можна вважати обвинуваченого працівника поліції винним у насильницьких діях стосовно заявника — через те, що він заборонив заявникові увійти в квартиру в Ульмені, щоб забрати особисті речі. На думку цього працівника поліції, те, що його поведінка є карною, довести неможливо, оскільки він мав підстави вважати — з огляду на те, що за цю квартиру відповідно до домовленості не було сплачено — власник квартири мав право розраховувати на утримання майна боржника до погашення боргу.

Клопотання, подане до Суду у зв'язку з відмовою притягнення до судової відповідальності (*Klageerzwingungsverfahren*) було, на перший погляд, також прийнятним стосовно скарги на образливу поведінку, оскільки стверджуване кримінальне діяння, у значенні статті 264 Кримінально-процесуального кодексу, також включає ознаки тиску та неправомірного позбавлення свободи, що може бути предметом переслідування (*Offizialdelikte*) лише з боку прокуратури. Однак, оскільки немає достатніх підстав порушувати судове переслідування за ці правопорушення, які можуть переслідуватися лише в офіційному порядку, знову вступає в дію третє речення § 2 статті 172 Кримінально-процесуального кодексу, яке не дозволяє (*Sperrwirkung*) здійснювати це провадження з оскарження відмови в судовому переслідуванні у зв'язку зі стверджуваною образливою поведінкою — тобто, у зв'язку з правопорушенням, що може переслідуватися як делікт, вчинений приватною особою (*Privatklagedelikt*); тому палата не може розглянути по суті відповідну скаргу».

5. Провадження у Федеральному конституційному суді

33. 2 січня 1994 року заявник подав конституційну скаргу (*Verfassungsbeschwerde*) до Федерального конституційного суду (*Bundesverfassungsgericht*), стверджуючи, що були порушені його основні права.

34. 15 березня 1994 року Федеральний конституційний суд, засідаючи у складі трьох суддів, ухвалив не приймати цю скаргу до розгляду.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Підстави для арешту і затримання

35. У відповідних положеннях Кримінально-процесуального кодексу зазначено:

Стаття 81 b

«У міру того, як це необхідно для проведення кримінального розслідування або для цілей здійснення впізнання у кримінальній справі, попри волі підозрюваного може проводитися його фотографування та зняття відбитків його пальців, протоколюватися його антропометричні дані та здійснюватися інші подібні заходи».

Стаття 112

[умови затримання у зв'язку з триваючим розслідуванням; підстави для затримання]

«1. Затримання підозрюваного у зв'язку з триваючим розслідуванням може призначатися у разі, якщо існує обґрунтована підозра щодо вчинення ним правопорушення і якщо існує підстава для його затримання. Такий захід не може призначатися, якщо він не є пропорційним по відношенню до серйозності справи, до можливої міри покарання або до можливого заходу з реабілітації або безпеки.

2. Підстава для затримання існує в разі, якщо на підставі певних фактів:

- 1) встановлено, що підозрюваний тікає або переховується;
- 2) існує ризик — з огляду на обставини справи — що підозрюваний переховуватиметься від кримінального правосуддя; або
- 3) поведінка підозрюваного дає вагомі підстави підозрювати, що він
 - а) знищить, змінить, позбавиться, приховуватиме або сфальсифікує докази; або
 - б) неправомірним чином впливатиме на інших підозрюваних, свідків або експертів; або
 - в) підбурюватиме третіх осіб до таких дій;

а також у разі, якщо існує небезпека створення перешкод встановленню фактів (ризик приховування доказів).

...»

Стаття 127

[тимчасовий арешт (*vorläufige Festnahme*)]

«1. Будь-хто може здійснити без судового ордеру тимчасовий арешт особи, яку застали під час вчинення нею правопорушення або яка переслідується після вчинення правопорушення, якщо існує підстава вважати, що вона переховується від правосуддя або якщо неможливо негайно встановити її особу. Встановлення особи затриманого має здійснюватися прокуратурою або поліцією відповідно до § 1 статті 163 b.

2. Працівники прокуратури та працівники поліції уповноважені здійснювати тимчасовий арешт у випадках, коли існує безпосередня небезпека і якщо задоволені умови видання ордеру на арешт або постанови про взяття під варту.

...»

Стаття 128

[припровадження підозрюваного до судді]

«1. У разі, якщо заарештованого не звільнено, він має негайно — і, у будь-якому випадку, не пізніше наступного дня після арешту — бути припроваджений до судді районного суду (*Amtsgericht*), у межах територіальної юрисдикції якого було здійснено його арешт...

...»

Стаття 163 b, § 1

«Поліція і прокуратура можуть вжити необхідних заходів для встановлення особи підозрюваного у вчиненні правопорушення ... Вони можуть заарештувати його, якщо його особу неможливо встановити в будь-який інший спосіб або якщо встановлення таких даних пов'язано із значними проблемами. За умов, викладених у другому реченні, може проводитись обшук підозрюваного, огляд наявних у нього речей, а також здійснюватися заходи, які уможливають встановлення його особи».

Стаття 163 c

«1. Затриманий, до якого застосовано захід, передбачений статтею 163 b, за жодних обставин не може перебувати в умовах затримання довше, ніж це необхідно для встановлення його особи. Затриманий таким чином має бути негайно припроваджений до судді районного суду, у межах територіальної юрисдикції якого було здійснено його арешт, з метою встановлення, чи є позбавлення його свободи законним і чи є необхідність у подовженні чин-

ності такого заходу; винятком при цьому є випадки, коли заздалегідь зрозуміло, що на прийняття судового рішення піде більше часу, ніж на процедуру встановлення особи затриманого.

...

3. Позбавлення свободи з метою встановлення особи затриманого не може в загальному підсумку перевищувати дванадцяти годин».

36. § 1 статті 11 (підпункт 2) Закону про адміністративні повноваження поліції (*Rheinland-Pfälzisches Polizeiverwaltungsgesetz*) Федеральної землі Рейнланд-Пфальц (*Rhineland-Palatinate*) передбачає:

«Поліція може вжити заходів для встановлення або протоколювання особистих даних у разі, якщо ... такі заходи необхідні для запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, оскільки відповідна особа підозрюється у вчиненні карного правопорушення і характер такого правопорушення та спосіб його вчинення свідчать про небезпеку його повторного вчинення».

В. Контроль, здійснюваний судом стосовно судово-адміністративних заходів

37. У пунктах 1 і 2 статті 98 Кримінально-процесуального кодексу зазначено:

«1. Виїмка може здійснюватися лише за постановою судді або — у випадках існування безпосередньої небезпеки — прокурором чи працівником поліції...

2. Посадова особа, яка проводить виїмку предметів без відповідної судової постанови, повинна у межах триденного строку отримати ретроспективне повноваження на здійснення такого заходу від судді, якщо виїмку було проведено за відсутності особи, якої це стосується, або повнолітнього її близького родича, або якщо відповідна особа чи (за її відсутності) повнолітній її близький родич прямо заперечував проти такого заходу. Особа, до якої застосовується такий захід, може в будь-який час звернутися до судді з вимогою прийняття відповідного рішення...

...»

38. У статті 23 (1) Закону про введення в дію Закону про судочинство (*Einführungsgesetz zum Gerichtsverfassungsgesetz*) зазначено:

«Законність постанов, судових заборон та інших рішень, прийнятих судовими органами з метою вирішення певних питань у сфері цивільного права (*bürgerliches Recht*) ... та з метою здійснення кримінального судочинства (*Strafrechtspflege*) має перевірятися судами загальної юрисдикції...»

ПРОВАДЖЕННЯ В КОМІСІЇ

39. Пан К.-Ф. подав заяву до Комісії 14 грудня 1993 року. Посилаючись на пункт 1 статті 5 Конвенції, він стверджував, що його арешт і подальше затримання в поліційному відділенні округу Кохем-Целль були незаконними. Він також стверджував, що були допущені порушення статей 3 і 8 Конвенції, статті 1 Протоколу № 1 та статей 1 і 2 Протоколу № 4.

40. 16 січня 1996 року Комісія (перша палата) оголосила заяву (№ 25629/94) прийнятною в частині, яка стосується скарги з посиланням на пункт 1 статті 5, і непринятною щодо решти скарг. У своїй доповіді від 10 вересня 1996 року (стаття 31) вона висловила думку (підтриману сьома голосами проти шести), що порушення пункту 1 статті 5 Конвенції допущено не було. Повний текст доповіді Комісії та тексти п'яти окремих думок наведені в додатку до цього судового рішення¹.

ОСТАТОЧНІ ПОДАННЯ ДО СУДУ

41. У своєму меморандумі Уряд прохав Суд оголосити заяву непринятною, оскільки не були вичерпані національні засоби юридичного захисту, або, в альтернативному випадку, визнати, що порушення пункту 1 статті 5 допущено не було.

42. Заявник прохав Суд визнати, що було допущено порушення пункту 1 статті 5.

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

43. Заявник стверджував, що його затримання, здійснюване протягом ночі з 4 по 5 липня 1991 року, становило порушення пункту 1 статті 5 Конвенції, у відповідному положенні якого зазначено:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

¹ Примітка Секретаря Суду:

З практичних міркувань додаток з'явиться лише разом з друкованою версією судового рішення (в офіційному збірнику рішень та ухвал Суду (*Reports of Judgments and Decisions*)), але копію доповіді Комісії можна одержати з канцелярії Суду.

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

...»

А. Попереднє заперечення Уряду

44. Уряд стверджував, як і під час розгляду справи в Комісії, що заявник не вичерпав національних засобів юридичного захисту (стаття 26 Конвенції). Подання лише скарги з боку п. К.-Ф. стосовно працівників поліції і його звернення до апеляційного суду з вимогою притягнути їх до судової відповідальності (*Klageerzwingungsverfahren*) було неадекватним і неефективним засобом для отримання рішення стосовно законності затримання. Кобленцький апеляційний суд мав вирішувати лише питання кримінальної відповідальності працівників поліції, а не питання законності арешту й затримання заявника, і він прямо зазначив, що це питання залишається відкритим. Однак п. К.-Ф. мав можливість домогтися розгляду питання законності в національних судах, вчинивши позов до районного суду (*Amtsgericht*) на підставі § 2 статті 98 (друге речення) Кримінально-процесуального кодексу, застосовної за аналогією (див. пункт 37 вище), або звернувшись з клопотанням до апеляційного суду на підставі статті 23 (1) Закону про введення в дію Закону про судочинство (див. пункт 38 вище). Не скориставшись цими засобами юридичного захисту, заявник — попри вимоги практики Суду стосовно статті 26 Конвенції — позбавив національні суди можливості виправити стверджуване порушення.

45. Заявник, зі свого боку, вважав, що він задовольнив вимоги цієї статті, оскільки Кобленцький апеляційний суд мав розглянути питання законності його арешту й затримання таким саме чином, яким це б здійснювалося у випадку, якщо він обрав би ті засоби юридичного захисту, на які послався Уряд.

46. Суд знову наголошує, що мета статті 26 полягає в наданні договірній державі можливості — ще до того, як у зв'язку зі стверджуваним порушенням проти неї буде подано заяву до Суду — запобігти (як правило, за допомогою судів) такому порушенню або виправити його. Таким чином, скарга, яку заявник збирається подати до Комісії, має спочатку надійти на розгляд до відповідних національних судів і бути розглянута ними принаймні по суті, відповідно до формальних вимог національного закону та в межах передбаченого строку (див., наприклад, рішення у справі «Анкерл проти Швейцарії» (*Ankerl v. Switzerland*) від 23 жовтня 1996 року, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V, с. 1565, п. 34). Однак вимога вичерпання засобів юридичного захисту стосується лише тих засобів, які є ефективними і спроможні забезпечити виправлення стверджуваного порушення (див., зокрема, рішення у справі «Рамлі проти Франції» (*Remli v. France*) від 23 квітня 1993 року, *Reports* 1996-II, с. 571, п. 33), а стаття 26

Конвенції має також застосовуватися з деякою мірою гнучкості і без зайвого формалізму (див., наприклад, рішення у справі «Антріш проти Франції» (*Hentrich v. France*) від 22 вересня 1994 року, серія А, № 296-А, с. 17, п. 30; і згадане вище рішення у справі Анкерла, див. там само).

47. У справі, що розглядається, Суд зважає на те, що заявник стверджував про незаконність свого арешту і затримання в Кохем-Целльському поліцейному відділенні і у своїй скарзі, поданій до Кобленцької прокуратури, і у своїх клопотаннях до Кобленцького апеляційного суду (див. пункти 20 і 23 вище). В апеляції, яку заявник подав до Федерального конституційного суду стосовно рішень апеляційного суду, він стверджував про те, що були порушені його основні права (див. пункт 33 вище).

Отже, заявник звертався до німецьких судів зі скаргою, яка по суті була скаргою на підставі пункту 1 статті 5 Конвенції.

48. Отже, Суд далі має визначити, чи було для заявника ефективним та адекватним засобом юридичного захисту подання ним своєї скарги на працівників поліції, які брали участь в його арешті й затриманні, і подальше його звернення до апеляційного суду з вимогою притягнути їх до судової відповідальності.

49. У цьому зв'язку Суд, як і Комісія, зауважує, що для того, аби визначити можливість вважати працівників поліції винними у неправомірному позбавленні свободи, Кобленцький апеляційний суд розглянув питання законності арешту і затримання п. К.-Ф.

У своєму рішенні від 21 травня 1992 року (див. пункт 24 вище) він [апеляційний суд], зокрема, зазначив: «Достатня підстава для притягнення до судової відповідальності за неправомірне позбавлення свободи (стаття 239 Кримінального кодексу) існувала би в разі, якщо б зазначені працівники поліції незаконно доставили заявників [п. і пані К.-Ф.] до поліцейного відділення і утримували б їх там. Але при розслідуванні ознак таких незаконних дій не виявлено. Після цього апеляційний суд намагався визначити, чи був арешт заявника працівниками поліції законним з огляду на підозру у вчиненні шахрайства з орендою (*Einmietbetrug*), і підсумував: «І тому, з огляду на ці факти, так само виправданим видається й арешт». Далі суд, визначаючи, чи існували вагомі підстави для затримання заявника, здійснюване у поліцейному відділенні, дійшов висновку: «Таким чином, затримання заявників, здійснюване у поліцейному відділенні, було виправданим».

50. Насправді, апеляційний суд залишив відкритим питання щодо можливості вважати затримання заявника до наступного ранку необхідним. Проте, у своєму рішенні від 30 листопада 1993 року (див. пункт 32 вище) суд визнав, що тривалість затримання п. К.-Ф. перевищила дванадцять годин — максимальну тривалість, яку передбачає стаття 163 с, § 3, Кримінально-процесуального кодексу (див. пункт 35 вище) для цілей встановлення особи затриманого.

51. Суд не має сумніву, що для того, аби домогтися вирішення питання законності затримання, заявник, у принципі, міг би скористатися іншими, не

кримінально-правовими засобами. Разом з тим Суд вважає, що, з огляду на той факт, що заявник звернувся зі скаргою по суті на підставі пункту 1 статті 5 Конвенції і що апеляційний суд розглянув, принаймні, частину цієї скарги, не можна вважати, що заявник повинен був удаватися до інших засобів юридичного захисту.

52. Виходячи з наведеного вище, Суд, як і Комісія, визнає, що використаний п. К.-Ф. засіб був ефективним та адекватним для вирішення питань, порушених його скаргою. Отже, попереднє заперечення Уряду відхилено.

В. Розгляд скарги по суті

53. За твердженням заявника, як його арешт, так і його затримання були незаконними, оскільки він не вчинював будь-якого правопорушення, а спори навколо заборгованої суми оплати за квартиру належали, на його думку, до сфери цивільного права. Крім того, він не робив будь-яких спроб втекти: жодна з його валіз не була упакована, і всі його особисті речі та речі його дружини й далі залишалися в шафах і комодах орендованої квартири на момент прибуття поліції. До того ж, він ніколи не намагався приховати від поліції свої дані про свою особу, і є фактом те, що він надав поліції всю необхідну інформацію. У будь-якому разі, тривалість часу, проведеного ним в умовах затримання перевищила максимально дозвану на сорок п'ять хвилин.

54. Уряд проводив межу між, з одного боку, арештом і затриманням заявника з 9:45 вечора 4 липня 1991 року до 9:40 ранку 5 липня 1991 року, та, з іншого боку, протоколюванням його особистих даних з 9:45 ранку до 10:30 ранку 5 липня 1991 року. Підставою для арешту і затримання були не лише стаття 163 b, § 1 (перше речення), Кримінально-процесуального кодексу (встановлення особи підозрюваного у вчиненні правопорушення), але також стаття 127, § 1 (перше речення), (ризик переховування від правосуддя) і стаття 127, § 2 (задоволені умови видання ордеру на арешт), (див. пункт 35 вище). Максимальний строк затримання тривалістю у дванадцять годин стосувався лише затримання, передбаченого першим з цих положень. Згідно з двома іншими положеннями, затримана особа має бути припроваджена до судді не пізніше наступного дня після арешту — відповідно до пункту 1 статті 128 (перше речення) (див. пункт 35 вище), і стосовно цієї вимоги законодавчо передбачений строк перевищено не було. До того ж, здійснювалося протоколювання особистих даних п. К.-Ф. відповідно до статті 81 b Кримінально-процесуального кодексу (див. пункт 35 вище) та статті 11, § 1, Закону про адміністративні повноваження поліції Федеральної землі Рейнланд-Пфалц (див. пункт 36 вище).

55. Комісія висловила думку, що заявника заарештували і затримували за обгрунтованою підозрою у вчиненні правопорушення у значенні статті 5, § 1 (с), та з метою, передбаченою цією самою статтею. Крім того, Комісія визнала, що немає підстав вважати цю відносно незначну затримку (у сорок п'ять хвилин)

зі звільненням заявника такою, що становила свавільне позбавлення його свободи, несумісне з метою й завданням пункту 1 статті 5.

56. Суд має передусім з'ясувати, чи ґрунтувалися арешт і затримання заявника на «обґрунтованій підозрі» у вчиненні ним правопорушення.

57. У цьому зв'язку Суд знову наголошує, що обґрунтованість підозри, наявність якої має служити підставою для арешту, є невід'ємним елементом запобіжної гарантії проти свавільного арешту й затримання і що це передбачено підпунктом с) пункту 1 статті 5. Наявність «обґрунтованої підозри» означає, що вже існують факти або інформація, які спроможні переконати об'єктивного спостерігача у тому, що відповідна особа, ймовірно, вчинила правопорушення (див. рішення у справі «Фокс, Кембелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» (*Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*) від 30 серпня 1990 року, серія А, № 182, с. 16, п. 32). Однак факти, які породжують підозру, не обов'язково мають такий саме рівень з'ясовності, який потребується на пізнішому етапі кримінального розслідування (рішення у справі «Мюррей проти Сполученого Королівства» (*Murray v. the United Kingdom*) від 28 жовтня 1994 року, серія А, № 300-А, с. 27, п. 55).

58. У справі, що розглядається, пані S., власниця квартири, повідомила поліцію про те, що пан і пані К.-Ф. орендували її квартиру, не маючи наміру виконувати свої обов'язки наймачів, і збиралися втекти, не сплативши того, що заборгували (див. пункт 10 вище). При здійсненні перших запитів виявилось, що адреса пана і пані К.-Ф. є лише номером їхньої поштової скриньки і що в минулому заявник перебував під слідством у зв'язку з шахрайством (див. пункт 12 вище). Поліція заарештувала їх 4 липня 1991 року о 9:45 вечора і доставила до поліцейного відділення для проведення процедури зі встановлення їхніх осіб (див. пункт 13 вище). У доповіді, яку поліція підготувала об 11:30 вечора, вказувалося на існування вагомих підстав підозрювати пана і пані К.-Ф. у шахрайстві з орендою та на наявний ризик їхнього переховування від правосуддя.

59. Беручи до уваги ці обставини, Суд може, у принципі, погодитися з мотивуванням, що міститься в рішеннях Кобленцького апеляційного суду від 21 травня 1992 року та 30 листопада 1993 року (див. пункти 24 і 32 вище), якими він визнав обґрунтованими підозри працівників поліції щодо вчинення шахрайства з орендою та існування ризику переховування п. К.-Ф. від правосуддя. Отже, заявника затримали у зв'язку з обґрунтованою підозрою у вчиненні ним правопорушення у значенні підпункту с) підпункту 1 статті 5.

60. Ще одна вимога цього положення полягає в тому, що арешт і затримання особи мають здійснюватися з метою припровадження її до компетентного судового органу.

61. Суд зауважує у зв'язку з цим, що той факт, що заявникові не було пред'явлено обвинувачень і його не припровадили до суду, не обов'язково означає, що мета його затримання не відповідала підпункту с) пункту 1 статті 5. Наявність такої мети має розглядатися окремо від питання її досягнення, і підпункт с) пункту 1 статті 5 не передбачає, що для того, аби висунути обвинувачення, по-

ліція повинна була спочатку отримати достатні докази або під час арешту заявника, або під час його перебування в умовах затримання (див. рішення у справі «Броуган проти Сполученого Королівства» від 29 листопада 1988 року, серія А, № 145-В, с. 29, п. 53).

62. У справі заявника немає нічого, що свідчило б про те, що поліція проводила свої слідчі заходи недобросовісно або що арешт і затримання заявника, здійснені після консультації з прокуратурою, мали на меті щось інше, а не виконання процедури зі встановлення особи заявника та розслідування заявлених стосовно нього скарг. З цією метою пана К.-Ф. та пані S., власниці квартири, допитували додатково протягом ранку 5 липня 1991 року. Отже, є всі підстави припустити, що, якщо б виявилось можливим підтвердити підозри щодо шахрайства з орендою, заявника б тоді припровадили до відповідного судового органу.

Тому Суд визнає, що це позбавлення свободи переслідувало мету, про яку йдеться в підпункті с) пункту 1.

63. Нарешті, Суд має визначити, чи були арешт і затримання заявника «законними» і, зокрема, чи здійснювалися вони «відповідно до процедури, встановленої законом». Суд повторює, що тут Конвенція відсилає, по суті, до національного права і проголошує обов'язок дотримання відповідних матеріально-правових і процесуальних норм, одночасно вимагаючи, аби позбавлення особи свободи відповідало меті статті 5, а саме — забезпеченню для цієї особи гарантій проти свавілля (див., наприклад, рішення у справі «Луканов проти Болгарії» (*Lukanov v. Bulgaria*) від 20 березня 1997 року, *Reports* 1997-II, с. 543–44, п. 41; та у справі «Джулія Манзоні проти Італії» (*Giulia Manzoni v. Italy*) від 1 липня 1997 року, *Reports* 1997-IV, с. 1190, п. 21). Щоб вирішити це питання, Суд має розглянути по черзі ті різні підстави для арешту і затримання заявника, на які послався Уряд (див. пункт 54 вище).

64. Щодо ризику переховування від правосуддя, Суд зауважує, що рішення Кобленцького апеляційного суду (див. пункт 32 вище) не має свідчень того, що цей суд вважав такий ризик вагомою підставою для затримання заявника на довший, ніж дозволений дванадцятигодинний строк. Крім того, у справі немає нічого, що могло б виправдовувати подальше затримання його на такий підставі. Ухвалюючи рішення про припинення провадження у справі, Кобленцька прокуратура так само визнала, що немає жодних конкретних доказів того, що пан і пані К.-Ф. намагалися таємно виїхати (див. пункт 19 вище).

65. Щодо підстави, передбаченої стосовно арешту статтею 127, § 2, Кримінально-процесуального кодексу (див. пункт 35 вище), матеріали справи не свідчать про те, що поліція спиралася на неї при здійсненні арешту й затримання або що суворі умови, встановлені цим положенням, були задоволені. Стосовно цього останнього аспекту, Суд погоджується з оцінкою Комісії. У будь-якому разі, навіть якщо б така підстава існувала, у подальшому — з моменту, коли прокурор м. Ганау поінформував поліцію про відсутність у нього наміру видавати ордер на арешт п. К.-Ф. (тобто з 9:25 ранку 5 липня 1991 року) — її вже треба було би вважати відсутньою.

66. Залишається розглянути мотивування Кобленцького апеляційного суду, яке ґрунтується на статтях 127, § 1, і 163 b Кримінально-процесуального кодексу, які дозволяють — для цілей встановлення особи затриманого — здійснювати її арешт і затримання, якщо його застали під час вчинення нею правопорушення або яка переслідується після вчинення правопорушення і якщо його особу неможливо встановити негайно (див. пункт 35 вище).

67. Суд, перш за все, зазначає, що апеляційний суд — національний суд, який краще за конвенційні органи спроможний визначати, чи було дотримано національний закон — визнав, що арешт і затримання заявника були законними (див. пункт 24 вище). Суд не вбачає підстав для іншого висновку.

68. Апеляційний суд залишив відкритим питання, чи існувала необхідність в затриманні заявника до наступного ранку, «оскільки малоімовірним [було] те, що потенційних підсудних буде — принаймні, на підставах наміру — визнано винними за обвинуваченням у неправомірному позбавленні свободи». Разом з тим було встановлено, що поліція продовжувала робити запити протягом всієї ночі й до самого моменту звільнення заявника — зокрема, для того, аби з'ясувати, чи не видано вже ордер на його арешт (див. пункти 14–16 вище). Взявши до уваги ці обставини, Суд доходить висновку, що затримання заявника, здійснюване з 9:45 вечора 4 липня до 9:45 ранку наступного дня було виправданим.

69. З іншого боку, Суд зауважує, що тривалість часу, проведеного заявником в умовах затримання, перевищила максимально дозовану тривалість затримання, яку передбачала стаття 163 c, § 3, Кримінально-процесуального кодексу (див. пункт 35 вище). Кобленцький апеляційний суд дійшов до такого самого висновку у своєму рішенні від 30 листопада 1993 року (див. пункт 32 вище): «захід з позбавлення свободи, вжитий стосовно затриманого на підставі статті 163 b з метою встановлення його особи, не може тривати у загальному підсумку більше, ніж дванадцять годин. Заявника затримали о 9:45 вечора 4 липня 1995 року (с. 19) і звільнили о 10:30 ранку 5 липня 1991 року (с. 20). Відповідальність за це затримання, тривалість якого перевищила дванадцять годин, ніс суперінтендант Бланг».

70. Суд повторює у зв'язку з цим, що перелік винятків стосовно права на свободу, гарантованого пунктом 1 статті 5, є вичерпним, і лише вузьке тлумачення цих винятків відповідає меті цього положення, а саме — забезпеченню кожному гарантій проти свавільного позбавлення свободи (див., як найостанніший прецедент, згадане вище рішення у справі «Джулія Манцоні проти Італії», с. 1191, п. 25).

71. Суд, справді, визнав, що за певних обставин може виникнути деяка незначна затримка зі звільненням затриманої особи. Однак це він визнав у справах, в яких тривалість затримання не була передбачена заздалегідь нормативно-правовим актом і затримання припинялося постановою суду. Через деякі практичні фактори, пов'язані з роботою судів та виконання певних формальностей, виконання такої судової постанови може потребувати деякого часу

(див. рішення у справі «Квінн проти Франції» від 22 березня 1995 року, серія А, № 311, с. 17, п. 42; і згадане вище рішення у справі «Джулія Манцоні проти Італії», с. 1191, п. 25).

72. Проте, у справі, яку розглядає Суд, максимальний (дванадцятигодинний) строк затримання для цілей встановлення особи був встановлений законом і був беззастережний. Оскільки цей максимальний строк затримання був заздалегідь відомий, органи влади, які здійснювали це затримання, були зобов'язані вжити всіх запобіжних заходів, аби не допустити перевищення дозволеної тривалості такого затримання. Це також стосується протоколювання особистих даних п. К.-Ф., яке було одним із елементів процедури встановлення особи, і тому підлягало здійсненню в межах строку затримання, передбаченого для цієї мети.

73. Беручи до уваги ці фактори, Суд визнає, що, у зв'язку з перевищенням максимального строку, передбаченого законом стосовно затримання заявника, було допущено порушення підпункту с) пункту 1 статті 5.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 50 КОНВЕНЦІЇ

74. Стаття 50 передбачає:

«Якщо Суд встановлює, що рішення або захід судового або будь-якого іншого органу влади Високої Договірної Сторони повністю або частково суперечить зобов'язанням, які випливають з ...Конвенції, і якщо внутрішнє право цієї Сторони передбачає лише часткову компенсацію такого рішення чи заходу, то Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

75. Пан К.-Ф. вимагав 3 134,10 німецьких марок як компенсацію за матеріальну шкоду у зв'язку з незаконною виїмкою його речей, яку здійснила поліція разом з власником і власницею квартири, паном і пані S. Він також вимагав компенсації моральної шкоди у розмірі 30 000 німецьких марок у зв'язку з серйозними наслідками, які мали події ночі з 4 на 5 липня 1991 року для його здоров'я, здоров'я його дружини та сина.

76. Уряд стверджував, що заявлені суми компенсації надмірно великі, і вказував на відсутність причинного зв'язку між будь-яким можливим порушенням Конвенції і стверджуваною матеріальною шкодою.

77. Суд зазначає, що між оскаржуваним порушенням і стверджуваною матеріальною шкодою причинного зв'язку немає.

Щодо моральної шкоди, Суд вважає, що справедливую сатисфакцію становить сам по собі висновок про наявність у справі порушення підпункту с) пункту 1 статті 5.

В. Судові витрати

78. Заявник також вимагав відшкодування судових витрат у розмірі 11 280 німецьких марок, які були витрачені під час розгляду справи в національних судах і в Комісії, а також відшкодування витрат, пов'язаних з розглядом справи в Суді, — у розмірі 2 300 німецьких марок.

79. На думку Уряду, ці суми компенсаційних вимог надмірно великі і необґрунтовані, і не є очевидним той факт, що заявник поніс такі витрати, аби запобігти порушенню Конвенції чи домогтися його виправлення.

80. Беручи до уваги відповідну інформацію, яка є в його розпорядженні, виходячи зі своєї практики в цій сфері та керуючись принципом справедливості при визначенні розміру відшкодування, Суд присуджує заявникові 10 000 німецьких марок.

С. Відсотки у разі несвоєчасної сплати

За наявною у Суду інформацією, встановлена законом відсоткова ставка, чинна у Німеччині на день ухвалення цього рішення, становить 4 % на рік.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД

1. *Відхиляє*, сьома голосами проти двох, попереднє заперечення Уряду.
2. *Постановляє одноголосно*, що було допущено порушення підпункту с) пункту 1 статті 5 Конвенції.
3. *Постановляє одноголосно*, що це рішення саме по собі становить справедливую сатисфакцію стосовно будь-якої спричиненої моральної шкоди.
4. *Постановляє одноголосно*,
 - а) що держава-відповідач має виплатити заявникові у трьохмісячний строк компенсацію за судові витрати у розмірі 10 000 (десять тисяч) німецьких марок;
 - б) що з цієї суми, зі впливом зазначених вище трьох місяців і до остаточного розрахунку, має сплачуватися проста відсоткова ставка у розмірі 4 % на рік.
5. *Відхиляє одноголосно* решту вимог стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською і французькою мовами й оголошено на відкритому засіданні у Палаці прав людини, Страсбург, 27 листопада 1997 року.

Підпис: Рольф Рюссдаль
Голова Суду

Підпис: Герберт Петцольд
Секретар Суду

Згідно з пунктом 2 статті 51 Конвенції та пунктом 2 правила 55 Регламенту Суду «В», до цього рішення додається окрема думка (яка частково не збігається і частково збігається з позицією більшості) п. Бернхардта, до якої приєднався п. Лохмус.

Парафовано: Р. Р.

Парафовано: Г. П.

ОКРЕМА ДУМКА, ЯКА ЧАСТКОВО НЕ ЗБІГАЄТЬСЯ
І ЧАСТКОВО ЗБІГАЄТЬСЯ З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ,
П. БЕРНХАРДТА, ДО ЯКОЇ ПРИЄДНАВСЯ П. ЛОХМУС

I.

На мою думку, у цій справі національні засоби юридичного захисту не були вичерпані, і тому цю справу органи Європейської конвенції з прав людини повинні були відхилити.

Заявника заарештувала німецька поліція 4 липня 1991 року о 9:45 вечора, і він перебував в умовах затримання поліцією до 10:30 ранку 5 липня. Очевидним є те, що цей арешт ґрунтувався на двох законодавчих положеннях: 1) статті 127, § 2, Кримінально-процесуального кодексу (підозра щодо вчинення п. К.-Г. правопорушення і ймовірність того, що він переховуватиметься від правосуддя); 2) статті 127, § 1, узятій в поєднанні зі статтею 163 b (необхідність здійснення процедури встановлення особи). При ознайомленні — через кілька років після цих подій — з наявними у Страсбурзі матеріалами можуть виникнути сумніви в тому, чи справді був необхідний арешт і така його тривалість і чи справді це могло виправдовуватися одним з цих положень чи ними обома. Щоб визначити законність арешту адекватно й остаточно, заявник мав можливість і повинен був ініціювати відповідне провадження, передбачене німецьким законодавством. Ці можливості згадуються в пунктах 37 і 38 цього рішення Суду. Заявник навмисно обрав інше провадження; він намагався ініціювати кримінальне провадження стосовно працівників поліції і певних прокурорів. Ці провадження стосувалися передусім не законності арешту, а питання щодо того, чи існувала достатня підозра стосовно навмисного вчинення неправомірних дій цими посадовими особами. Рішення, посилення на які містяться в пунктах 24 і 32 цього рішення, свідчать про те, що в кінцевому підсумку вирішальне значення мала відсутність особистої вини, у зв'язку з чим кримінальних справ

порушено не було. Відповідь на ключове питання об'єктивної законності первинного затримання була дана лише опосередковано, а питання подальшого затримання протягом ночі залишилося повністю відкритим; воно неминуче залишилося би відкритим, якщо кримінальні справи стосовно відповідних працівників поліції не могли бути порушені на інших підставах.

Суть вимоги вичерпання національних засобів юридичного захисту полягає в тому, що національні суди повинні мати можливість розслідувати і, якщо необхідно, виправити порушення національного закону. У цій справі німецькі суди не мали можливості зробити це на підставі кримінально-правових скарг стосовно згаданих працівників поліції, і тому це [обраний засіб юридичного захисту] не було адекватною альтернативою.

II.

Оскільки позиція більшості суддів Суду щодо цього попереднього питання виявилася іншою, я мушу аргументувати свою думку стосовно суті справи, порушення пункту 1 статті 5 Конвенції, виходячи з припущення, що національні засоби юридичного захисту були вичерпані.

О 9:25 ранку 5 липня 1991 року (див. пункт 16 рішення) було очевидним те, що подальшого затримання заявника не передбачається; наслідком цього було те, що подальше затримання заявника не могло ґрунтуватися на статті 112 або на статті 127, § 2, Кримінально-процесуального кодексу Німеччини. З іншого боку, згідно зі статтею 163 с, тривалість затримання для цілей встановлення особи не може перевищувати дванадцяти годин. Відомо, що звільнення заявника 5 липня о 10:30 ранку відбулося через зовсім короткий час після закінчення максимально дозволеного строку затримання. Але, з огляду на фактичні обставини, навіть цей короткий час неправомірного затримання становив порушення Конвенції. Можна додати, що стаття 163 с дозволяє такий арешт лише на строк, абсолютно необхідний для встановлення особи затриманого, і важко повірити, що за тих обставин необхідними могли вважатися саме дванадцять годин.